

KICHIK BIZNESNING INNOVATSION O'SISHINI BOSHQARISH MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISH

MBA kafedra professori PhD Jamshid To'xtaboyev

Bosimova Guloyim Bahodir qizi

O'zbekiston Resublikasi Bank Moliya

Akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Bugungi globallashuv va raqobatbardoshlik sharoitida iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda kichik biznes muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, innovatsion faoliyatning jadal sur'atlarda rivojlanishi kichik biznes subyektlari oldiga yangi imkoniyatlar bilan birga, murakkab vazifalarni ham qo'yadi. Innovatsiyalarni joriy etish orqali mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish, yangi bozorlarni egallash hamda samaradorlikni ta'minlash mumkin. Biroq bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun kichik biznesda innovatsion o'sishni boshqarish bo'yicha samarali mexanizmlarni shakllantirish zarur.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, kichik tadbirkorlik subyektlarining innovatsion salohiyatini to'liq ishga solish va ularning iqtisodiyotdagi ulushini yanada oshirish uchun ilmiy asoslangan boshqaruv tizimlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, ushbu ishda kichik biznesning innovatsion o'sishini boshqarish mexanizmlarini o'rganish, tahlil qilish va takomillashtirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Kichik biznesning innovatsion rivojlanishini boshqarish zamonaviy iqtisodiyotning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Innovatsion strategiyalarni joriy etish orqali kichik biznes subyektlari bozorda raqobatbardoshligini oshirib, barqaror rivojlanishga erishishi mumkin. Innovatsion rivojlanishning asosiy yo'nalishlari mahsulot innovatsiyalari, texnologik innovatsiyalar, tashkiliy innovatsiyalar va marketing innovatsiyalaridan iborat bo'lib, har biri kichik biznesning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Texnologik taraqqiyot kichik biznesning

ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali samaradorlikni oshirishiga yordam beradi. Biroq, moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi kichik biznesning innovatsion rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muhim omillardan biridir. Shu sababli, davlat grantlari, subsidiyalar va ventchur investitsiyalar muhim moliyaviy qo'llab-quvvatlash manbai sifatida ko'rilishi lozim.

Innovatsion rivojlanish uchun malakali kadrlarning mavjudligi ham katta ahamiyatga ega, ammo kadrlar yetishmovchiligi ushbu jarayonga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, kasbiy tayyorgarlik va qayta o'qitish dasturlarini rivojlantirish talab etiladi. Kichik biznesning innovatsion rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun texnoparklar, startup inkubatorlari va ilmiy-tadqiqot markazlarining faoliyatini kengaytirish lozim. Davlat tomonidan soliq imtiyozlari, huquqiy yengilliklar va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan dasturlar kichik biznesning innovatsion salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Marketing innovatsiyalarining joriy etilishi kichik biznesning bozordagi mavqeini mustahkamlashga yordam beradi. Raqamli marketing strategiyalaridan foydalanish, sun'iy intellekt asosida mijozlarga yo'naltirilgan tahlillar o'tkazish va innovatsion reklama usullarini qo'llash biznes muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Mahalliy va xalqaro bozor integratsiyasi esa kichik biznesning global raqobatbardoshligini oshirish uchun muhim vositadir. Eksportni rivojlantirish, xalqaro bozorlarga chiqish va raqamli savdo platformalaridan foydalanish innovatsion kichik biznes korxonalarining o'sishiga hissa qo'shadi.

Innovatsion boshqaruv tizimini shakllantirish kichik biznesning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Innovatsiyalarni rejalashtirish, strategik menejmentni joriy etish va ilg'or biznes-modellardan foydalanish kichik biznesni zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashishiga yordam beradi. Innovatsion klasterlar va tarmoq hamkorligi kichik biznesni qo'llab-quvvatlab, innovatsion g'oyalarni tezkor amalga oshirish imkoniyatini oshiradi. Yangi avlod texnologiyalaridan foydalanish, jumladan, blockchain, big data, 3D bosib chiqarish va virtual reallik kichik biznesning innovatsion yondashuvlarini kengaytiradi.

Kichik biznesning innovatsion rivojlanishini cheklovchi omillar quyidagi ilmiy tadqiqotlar asosida baholanadi:

- **Moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi** – Penrose (1959) tomonidan ilgari surilgan firma o'sish nazariyasiga ko'ra, moliyaviy cheklovlar kichik biznesning rivojlanish imkoniyatlarini cheklaydi. Buni bartaraf etish uchun davlat grantlari, ventchur kapital va xususiy investitsiyalar jalb qilinishi lozim.

- **Innovatsion infratuzilmaning rivojlanmaganligi** – Freeman (1987) innovatsion infratuzilma va ekotizimning ahamiyatini ta'kidlagan bo'lib, kichik biznes uchun startup inkubatorlari va texnoparklarni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

- **Kadrlar yetishmovchiligi** – Becker (1964) tomonidan ilgari surilgan inson kapitali nazariyasiga ko'ra, innovatsion rivojlanish malakali kadrlar mavjudligiga bog'liq. Kasbiy ta'lim dasturlarini rivojlantirish va ixtisoslashgan mutaxassislarni tayyorlash kichik biznesning innovatsion faoliyatini jadallashtiradi.

- **Bozor to'siqlari va raqobat bosimi** – Porter (1985) strategik menejment konsepsiyasiga ko'ra, kichik biznes raqobatbardoshligini oshirish uchun differensial marketing strategiyalarini joriy etishi lozim.

Kichik biznesning innovatsion rivojlanishini rag'batlantirish uchun huquqiy bazani takomillashtirish zarur. Innovatsion faoliyat bilan shug'ullanuvchi kichik biznes uchun qulay huquqiy muhit yaratish ularning samarali rivojlanishiga zamin yaratadi. Kichik biznesda ekotizim yondashuvi muhim bo'lib, davlat, xususiy sektor, ilmiy tadqiqot muassasalari va moliyaviy institutlar o'rtasidagi hamkorlik innovatsion ekotizimni shakllantirish uchun zarurdir. Shuningdek, ekoinnovatsiyalarni rivojlantirish ham muhimdir, chunki atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan texnologiyalarni tatbiq etish nafaqat biznesning ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi, balki barqaror iqtisodiy rivojlanishga ham xizmat qiladi.

Innovatsion menejment va risklarni boshqarish tizimini kuchaytirish kichik biznesning barqarorligini ta'minlash uchun zarur. Kichik biznes innovatsion loyihalarni amalga oshirishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan risklarni oldindan baholashi va samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqishi lozim. Buning uchun

strategik rejalashtirish tizimi muhim ahamiyatga ega bo'lib, kichik biznes o'z rivojlanish strategiyalarini oldindan rejalashtirishi va zamonaviy biznes boshqaruv usullaridan foydalanishi kerak.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning innovatsion rivojlanishini boshqarish tizimini shakllantirish zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biridir. Innovatsion strategiyalarni samarali joriy etish, ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish va davlat tomonidan taqdim etilayotgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlaridan foydalanish kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Innovatsion rivojlanishning ilmiy asoslangan yondashuvlari kichik biznesni iqtisodiy o'sishning yangi bosqichiga olib chiqish imkoniyatiga ega.

Ijtimoiy innovatsiyalar kichik biznesning jamiyatdagi rolini oshiradi, chunki ular iqtisodiy foydadan tashqari, ijtimoiy muammolarni hal qilishga ham yo'naltirilgan bo'lishi mumkin. Kichik biznesning raqamli transformatsiyasini qo'llab-quvvatlash va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish orqali ularning iqtisodiyotdagi rolini mustahkamlash mumkin. Shu sababli, kichik biznesning innovatsion rivojlanishini tizimli boshqarish va qo'llab-quvvatlash davlat, xususiy sektor va jamiyat uchun ustuvor vazifa bo'lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Barney, J. B. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
2. Hall, B. H., & Van Reenen, J. (2000). How Effective are Fiscal Incentives for R&D? A Review of the Evidence. *Research Policy*, 29(4-5), 449-469.
3. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*, 68(2), 73-93.
4. Saxenian, A. (1994). *Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128*. Harvard University Press.
5. Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Harvard University Press.

6. Teece, D. J. (2010). Business Models, Business Strategy and Innovation. Long Range Planning, 43(2-3), 172-194.
7. Xolmirzayev, D. (2021). Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank tizimining innovatsion rivojlanishi. Toshkent: Iqtisodiyot va Biznes Instituti.
8. Karimov, Sh. (2020). O'zbekistonda bank tizimining rivojlanishi va moliyaviy texnologiyalar. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
9. Yoqubov, A. (2019). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish strategiyalari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
10. Yuldashev, N. (2020). Innovatsion iqtisodiyot asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.